

Striden om

Barack Obama planerar en helt ny typ av presidentbibliotek: ett offentligt rum för Chicagos utsatta södra stadsdelar. Men det storslagna byggprojektet har skapat en hetsig debatt bland dem som byggnaden är till för.

Text och foto Jonas Cullberg

Barack Obamas torn

”Vad i helvete pågår i Chicago?”

CHICAGO HAMNAR HÖGT upp på listan över saker som president Donald Trump verkligen tycks hata – någonstans strax under CNN, Hillary Clinton och Saturday Night Live. I sin vinnande valkampanj målade Trump gång på gång upp Chicago som ett exempel på ett USA i förfall, där lag och ordning slutat gälla. Han har fortsatt att hamra in budskapet även efter valsegern.

”Somliga säger att Afghanistan är tryggare än Chicago, okej?”, twittrade han i december. Senare samma månad vid ett tal inför FBI-avgångsklasser i Virginia fortsatte han i samma stil: ”Vad i helvete pågår i Chicago? ... För andra året i rad skjuts någon i Chicago var tredje timme.”

Vad handlar Donald Trumps aversion mot USA:s tredje största stad om? Kanske om att Chicago inte heller gillar presidenten. Stadens invånare röstar överväldigande på Demokraterna, och dess republikaner var ljumma i sitt stöd för Trump i valet. Under valkampanjen lyckades flera hundra demonstranter ta sig in på Trumps kampanjmöte på University of Illinois och stoppa det. Dessutom tjänstgjorde staden, med sin stora afroamerikanska befolkning, som en projektyta för hans budskap till vita väljare om tuffa tag mot brott. Men framför allt är Chicago den stad som mer än någon annan förknippas med Donald Trumps ärkefiende Barack Obama.

Oavsett anledningarna till Trumps motvilja inför Chicago stämmer det att staden har problem. Hans uttalande om att någon skjuts var tredje timme är till och med för lågt räknat. Förra året sköts 3 457 personer i Chicago – en var 150:e minut. Några områden i den övervägande afroamerikanska södra delen av staden, South Side, står för en stor del av statistiken.

Ett stort byggprojekt i södra Chicago ska hjälpa till att vända utvecklingen i kvarter som präglas av fattigdom och arbetslöshet. Varje amerikansk president sedan 1930-talet har låtit bygga ett eget bibliotek där dokument, böcker och annat material från deras tid i Vita huset bevaras. De har byggts i vitt skilda stilar som ofta speglar presidenten, från de moderna glas- och stålkonstruktionerna i den rymdsatsande John F. Kennedys bibliotek i Boston, till Ronald Reagan Library som liknar en blandning av en ranch och en filmkuliss, till den före detta Hollywood-skådespelarens ära.

Ofta placeras presidentbiblioteken i de före detta presidenternas födelsestäder, eller där de väljer att tillbringa pensionen. Ingen av dem har av naturliga skäl hamnat i ett afroamerikanskt, urbant område. Förrän nu. Barack Obamas valföll på Chicagos South Side: Stadsdelen där han i mitten av 1980-talet arbetade som ”community organizer”, ett slags socialarbetare, där han inledde sin politiska karriär och där han har sitt hem. Här är också Michelle Obama född och uppväxt. Paret är stadsdelens största framgångs-saga och bilder på dem hänger på restauranger, i butiker och i frisörsalonger.

I rollen som ung community organizer arbetade Barack Obama med att uppmuntra till aktivism och lokalpolitiskt engagemang i South Side. Den ambitionen går igen i planerna på The Barack Obama Presidential Center. Efter att han lämnade sin post som president sa Barack Obama att han ville skapa ett ”centrum för aktivt medborgarskap” snarare än ett traditionellt och mer musealt presidentbibliotek. Någoting levande i stället för en minnesplats.

Det var i maj 2017 som projektets design presenterades. Den New York-baserade firman Tod Williams Billie Tsien Architects fick uppdraget att designa centret som består av fyra byggnader: En mötesshall (med bland annat ett auditorium, en radiostudio och en vinterträdgård), ett bibliotek, ett museum och en idrottshall. Däremellan ett torg för planerade och informella sammankomster. Centret ska fungera som ett ”landmärke och en ekonomisk motor” för Chicagos South Side, locka hundratals besökare varje år och skapa tusentals nya jobb. Platsen är utkanten av det stora grönområdet Jackson Park, designad inför världsutställningen 1893 av den amerikanska landskapsarkitekturens fader Frederick Law Olmsted, som även skapade Central Park i New York.

Museibygnaden är ett ljusgrått 72 meter högt torn, vars form inspirerats av fyra händer som knyts samman. Delar av fasaden täcks av perforeringar och bokstäver i sten, som anknyter till språkets och ordens betydelse för Barack Obama. Ungefär hälften av tornet kommer innehålla en avgiftsbelagd utställning som berättar historien om makarna Obama, medborgarrättsrörelsen och afroamerikanska erfarenheter i ett bredare perspektiv. Resten av byggnaden, som översta våningen med utsikt över Jackson Park, Lake Michigan och innerstadens skyline, är öppen för allmänheten utan kostnad. Projektet är planerat att stå färdigt 2020.

– Barack Obama vill att tornet ska symbolisera idén om att klättra, att ta sig uppåt, säger Blair Kamin, Pulitzerprisbelönt arkitekturkritiker på dagstidningen Chicago Tribune. Vi träffas på tidningens redaktion i den nygotiska skyskrapan Tribune Towers från 1926, i den katedral- ▶

Barack Obama vill att tornet ska symbolisera idén om att klättra, att ta sig uppåt. Bild The Obama Foundation

liknande lobbyn där tiden ser ut att ha stått stilla det senaste århundradet, med mahogny, gigantiska världskartor, kristallkronor och kyrkfönster. I Chicago föddes den moderna skyskrapan i slutet av 1800-talet, och Tribune Tower är en av de mest kända. Donald Trump närde ambitionen att bygga världens högsta skyskrapa i staden i början av 2000-talet, men planerna gick inte i lås. Blair Kamin kallade designen för en ”uppsvälld klump” i tidningen, och eldade möjligen på Trumps Chicago-hat. Kamin är snällare mot Obamas torn, om än inte helt övertygad än. Det råder fortfarande oklarheter om bland annat materialet.

– Tornet kommunicerar hopp och möjligheten att växa. Om du är ett barn som växer upp i ett fattigt afroamerikanskt kvarter i närheten finns det i dag inga utsiktsplatser mot staden och det är för dyrt att åka till observationsplatserna i stan. Bara möjligheten att kunna ta sig upp till en hög punkt skulle därför vara en väldigt minnesvärd del av centret, säger Blair Kamin.

Museitornets höjd har även varit föremål för kritik. Det sticker kaxigt upp mitt i historiska Jackson Park, med dess laguner, japanska parker och träbroar. Skeptiker menar att det rör sig om storhetsvansinne från Obamas sida, och att man bör respektera Frederick Law Olmsteads ursprungsplan att inget hus skulle vara högre än vetenskapsmuseet Museum of Science and Industry, en av få kvarvarande rester från världsutställningen. Blair Kamin håller inte med om att expresidentens torn riskerar att förstöra parkmiljön.

– Olmsteads förhållningsorder kom 1895 innan det fanns andra höghus runt parken. Det var också innan det fanns en afroamerikansk president, säger Blair Kamin och citerar arkitekten och författaren Michael Sorkin:

– Han menar att Obama var ett undantag och en sådan exceptionell berättelse att tornet också borde få vara ett undantag. Det här är också en del av staden som blivit förbisedd när det gäller rekreationsplatser och resurser. Det går att argumentera för att tornet är ett sätt att signalera till resten av Chicago och världen att South Side är en attraktiv destination, säger Blair Kamin.

Området Woodlawn i South Side Chicago är Barack Obama Presidential Centers närmaste framtida granne. Det beboddes fram till slutet av 1940-talet av vit medelklass och hade växt fram ur bygg- och inflyttningsboomen i samband med världsutställningen 1893. Under 1900-talet

pågick ”The Great Migration”, där en halv miljon svarta människor flyttade från den amerikanska södern till Chicago, bort från rasismen och i jakt på arbetstillfällen. South Side blev stadsdelen med högst andel afroamerikaner i hela USA, och landets svarta huvudstad. Men inflyttarna insåg snart att de inte var mycket mer välkomna här än i Södern. Afroamerikaner kunde bara bosätta sig i några få extremt trångbodda kvarter, ”Black Belt” i södra och västra Chicago. I resten av staden hölls de borta av rasdiskriminerande kontrakt mellan fastighetsägare och köpare om att inte hyra ut eller sälja lägenheter till svarta. Ett domslut i Högsta domstolen 1950 satte stopp för hyresvärdarnas metoder och afroamerikaner kunde börja flytta in till Woodlawn. Det ledde i sin tur till att vita invånare flydde ut till förorterna. Efter andra världskriget ignorerade staden underhållet av Chicagos svarta kvarter i innerstaden, till förmån för de vita förorterna. 1960 var Woodlawn ett till 89 procent svart område, med jazzklubbar och livligt kulturliv men också förfallande fastigheter. Under de kommande decennierna tappade Chicago 60 procent av tillverkningsjobben när fabriker flyttades till förorterna. På 1990-talet kom crackepidemin, med revirkrig mellan de olika gäng som bildats på 1950-talet som motpol till vita mobbar. Receptet på förfall var komplett. De Woodlawn-bor som hade möjlighet flyttade därifrån, och befolkningen krympte från 81 000 år 1960 till färre än 25 000 år 2015.

Men nu börjar tecken synas på en renässans för området, genom planerna på Barack Obama Presidential Center. Fastighetssajten Redfin utnämnde Woodlawn till det näst hetaste området i Chicago förra året. Parallellt med hoppet om att centret ska rädda Woodlawn har det senaste decenniets största debatt om arkitektur och stadsplanering brakat lös i Chicago. Stridsfrågan är vem som kommer att tjäna på byggnaden. Invånare i Chicagos South Side vill ha mer att säga till om den saken, och det har utlöst en våg av aktivism. Ett tjugotal grupperingar efterlyser ett ”Community Benefits Agreement”, ett bindande avtal som garanterar att kvarteren runt presidentcentret gynnas av projektet i form av arbetstillfällen och att låginkomsttagare skyddas från att tvingas flytta när området blir mer attraktivt. Sådana överenskommelser har använts vid andra stora byggprojekt i städer som New York och Los Angeles. Men stiftelsen Obama Foundation har avvisat förslaget och expresidenten har inte varit

intresserad av att diskutera saken. I kommentarer har Barack Obama sagt att sådana avtal kan vara användbara om det är vinstdrivande företag inblandade i ett bygge, men att Obama Foundation inte är ett sådant. Däremot har stiftelsen valt att anlita afroamerikanska firmor till bygget av centrumet, och utvecklat en modell för mångfald i övriga anställningar.

Vid ett möte om centret i södra Chicago i februari dök Barack Obama upp på en storbildsskärm för att bemöta oron.

– Vi kommer inte tvinga bort några invånare, sa han och påpekade att projektet väntas skapa tre miljarder dollar i ekonomisk aktivitet under dess första decennium, och 5 000 permanenta jobb.

– Om hyrorna går upp kommer de boende kunna betala eftersom de kommer att ha jobb.

Men det beskedet lugnade inte kritikerna. Hemma hos Naomi Davis, advokat, urban-teoretiker och en av de mest profilerade aktivisterna i fråga om centrets effekt på Woodlawn, står *American Grown*, Michelle Obamas bok om hälsosam mat och Vita husets köksträdgård, uppställd på en träpedestal. På golvet tassar katten Marcus Garvey, döpt efter den svarta nationalisten och ledaren för Panafrikanism-rörelsen. Naomi Davis kallar fortfarande Barack Obama för ”vår president” och Michelle Obama för ”vår första dam” – ingen Donald eller Melania skulle få de titlarna av henne. Men:

– Vi är helt förbluffade över att vår president, med rötter inom lokal gräsrotsaktivism, är så oförberedd på att förhandla med sina grannar, säger hon.

– Om Obama kunde överleva åtta år med Mitch McConnell [republikan och senatens majoritetsledare, reds anm.] borde han klara av att sitta ned med människor som älskade honom och trodde på hans förmåga att uträta stora saker. Vi står fast vid den kärleken och den tron, och jag tror att han kommer att ändra sig om att skriva ett avtal med oss.

Naomi Davis flyttade till Woodlawn 2010 tillsammans med sin organisation Blacks in Green, som arbetar med urbant jordbruk och med att utveckla en modell för att revitalisera afroamerikanska stadsdelar.

– Jag kom hit efter att jag blivit av med mitt hus under finanskrisen och behövde en billigare bostad. Till en början blev jag skrämmd av att det här är en plats där det ibland hörs skottlossning. Men nu älskar jag lummigheten och träden. ►

Jackson Park är platsen för det nya presidentbiblioteket.

Naomi Davis.

Situationsplan.

I ett aktivitetshus pågår en byggarbetsutbildning och läraren Manuel Cunningham undervisar om konflikthantering.

”Vakten kunde ha skjutit dig, och han hade blivit frikänd i rätten.”

Utanför hennes port finns en av Blacks in Greens urbana trädgårdar, som ligger i träda under vintern. Intill står ett tomt trevåningshus med spånplattor över fönstren.

– Vi har sett fastighetspriserna i kvarteret öka kraftigt sedan beskedet om planerna på centret. Vi vill dels hindra att folk tvingas flytta, dels att det blir som med det där huset, säger Naomi Davis.

– En spekulant köpte det när det fanns planer på ett OS i Chicago eftersom han trodde att det skulle höja värdet. Men det blev inte så och byggnaden lämnades att ruttna. Nu står den kvar som en skamfläck i kvarteret.

Blair Kamin på Chicago Tribune menar att konflikten dragit fram Chicagos inneboende spänningar kring ras och klass i ljuset.

– Chicago är en väldigt segregerad stad. Men det här är inte en debatt mellan vita preservationister som vill bevara parken som den är och afroamerikaner som vill att centret ska byggas för att nå ekonomisk utveckling. I närheten av det planerade centret finns dels afroamerikanska husägare som kommer att gynnas när fastighetsvärdena stiger, men också fattiga svarta som hyr sina bostäder och som kan riskera att knuffas bort av gentrifiering, säger Blair Kamin.

– Ironin är förstås att Barack Obama, som själv var en community organizer nu möts av samma taktik från de boende kring parken som han själv använde som ung aktivist.

Om det talas om gentrifiering i östra och södra Woodlawn, nära den stiliga parken och det kommande presidentcentret, är någon sådan utveckling spontant svår att se framför sig i västra delen av stadsdelen. Den präglas fortfarande av egenbommade urblåsta hus, pantbanker, spritbutiker, stängda fabriker och billiga hotell. De två största affärsrörelserna, McDonalds och apotekskedjan Wahlgreens har klappat igen. Men i Wahlgreens stora lokal har nya hyresgäster flyttat in. Här driver pastorn Corey Brooks sitt aktivitetshus Project H.O.O.D., där unga människor från Woodlawn erbjuds karriärrådgivning och yrkesträning. I ett rum pågår projektets byggarbetsutbildning, med

tio män i sena tonåren och tidiga 20-årsåldern i klassen. När jag tittar in pratar läraren Manuel Cunningham, med blankkrakat huvud och blutoothsnäcka i örat, om konflikthantering på jobbet och vikten av att kunna backa ur ett gräl. En kille i klassen med svart toppluva berättar om en situation han hamnade i nyligen:

– En säkerhetsvakt kom fram på parkeringsplatsen när jag var och handlade med min mamma. Han började skrika om att vi parkerat fel och kallade henne för ”bitch”. Jag är som jag är och klev ur bilen och skrek: ”Vad sa du till min mamma?!” Då drog han fram sin pistol och siktade på mig.

– Där har du ett bra exempel på när det är bättre att backa i stället för att bråka, inflikar Manuel Cunningham.

– Vakten kunde ha skjutit dig, och han hade blivit frikänd i rätten.

Corey Brooks, en kraftigt byggd man på två meter klädd i en svart träningsoverall och matchande sneakers, grundade sin kyrka New Beginnings Church år 2006 två kvarter härifrån.

– När vi började var det riktigt tufft här. Det låg ett hotell mitt emot kyrkan där det pågick massor av prostitution och knarkhandel, och det var ständiga gängskjutningar. Men nu har vi lyckats få bort hotellet och det har blivit lugnare, säger Corey Brooks, när vi går mellan New Beginnings Church och Project H.O.O.D. Alla som vi möter på den smala trottoaren hälsar på honom. Det börjar snöa när vi passerar Parkway Gardens, en grupp modernistiska låga höghus i brunt tegel intill en korridor av övergivna industrier. I början av 1950-talet var Parkway Gardens USA:s första fastighetskomplex som ägdes kollektivt av svarta invånare, och Michelle Obama bodde där en period som liten. 1972 tog USA:s bostadsdepartement över driften av husen efter ekonomiska problem. Underhåll och renoveringar uteblev, och flera gäng blev extremt aktiva i kvarteret. Nu kallas kvarteret O Block efter den 20-åriga gängmedlemmen Odee Perry som sköts ihjäl här sommaren 2011, enligt polisen av en kvinnlig skytt från ett rivaliserande gäng. ▶

Pastor Corey Brooks.

”Det är som att vandra i helvetet med bensinindränkta långkalsonger.”

Trots förbättringar är det här fortfarande ett av Chicagos farligaste kvarter, där gängen har sina tydliga revir.

– Barn och ungdomar kan inte röra sig utanför sina kvarter. Det är hemskt. De riskerar att bli skjutna om de hamnar på fel gata, särskilt om de är med i ett gäng, säger Corey Brooks.

– Vi har framför allt tre gäng här, ”GDs” – Gangster Disciples – ”BDs” – Black Disciples och ”Moes”. Gängmedlemmarna är inblandade i allt möjligt, från droghandel till mer laglig verksamhet som byggbranschen. Jag vet flera killar som försöker lära sig att köpa, renovera och sälja hus. Så vi jobbar för att få dem att lära sig ett hederligt arbete.

Kommer Barack Obama Presidential Center innebära mer jobb för de som vill byta gathörnen mot byggarbetsplatser? Corey Brooks ser tecken på att även västra Woodlawn kommer få ett ekonomiskt uppsving av projektet.

– Det rör på sig. Fastighetsutvecklare har köpt upp tomma tomter för att bygga hus. Infrastrukturen håller på att förbättras, med nya trottoarer och gatlyktor. Miljoner människor kommer att besöka centret och det sista staden vill är att området kring det ser ”ghetto” ut. Nu hoppas jag bara att de boende i Woodlawn kommer att involveras, så vi kan vara säkra på att centret bidrar till ekonomin, skapar arbetstillfällen och hjälper till att få bort en del av den fattigdom som ligger bakom problemen här.

Corey Brooks är något så ovanligt som en republikan i South Side Chicago, vilket inte alltid är populärt.

– Det är som att vandra genom helvetet med bensinindränkta långkalsonger, förklarar pastorn. Men trots att Corey Brooks röstade på Donald Trump i valet stöttar han planerna på Barack Obama Presidential Center.

– Jag håller inte med om så många av Obamas politiska åsikter, men jag är tacksam över att centret kommer att ligga i Chicagos South Side. Små barn kommer att kunna gå till det där biblioteket och se att någon med samma hudfärg som de kunde bli USA:s president. Det lär dem att allt är möjligt i Amerika. ■

Fastighetsutvecklare har köpt upp tomma tomter i Woodlawn för att bygga hus.

Förhoppningen är att biblioteket ska lyfta Woodlawn ur fattigdomen och bidra till att det skapas arbetstillfällen för dem som bor i området.

